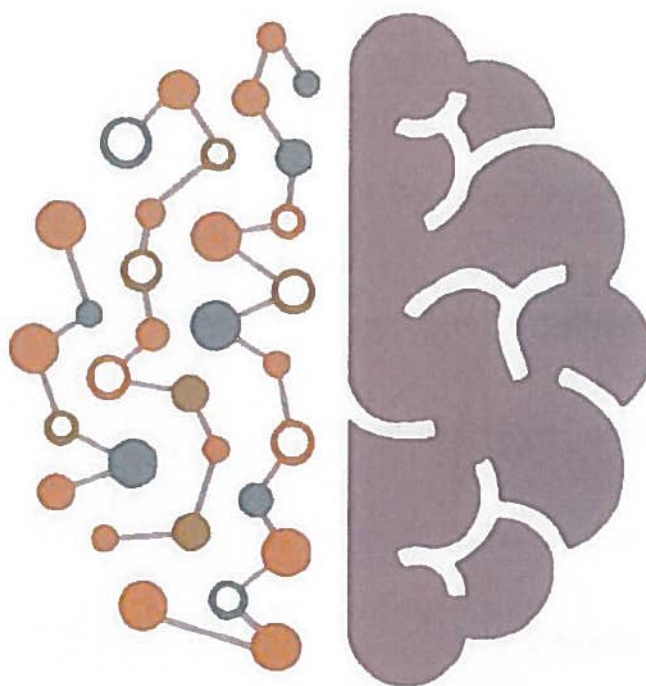

LIMC

LAND INFORMATION MANOEUVRE CENTRE

Weekly update Des- / Misinformatie

Week 35, 19 t/m 25 AUG 2020

Inhoudsopgave

1. Leeswijzer
2. Inleiding
3. Conclusies
4. Narratief 5G
5. Narratief [REDACTED]
6. Narratief Rusland versus Europese Unie
7. Narratief Virus
8. Verdieping: Sputnik-V

Bijlagen

[1] Leeswijzer

In het eerste gedeelte leest u een onderwerp ter verdieping. Deze week: het Russische COVID-19 vaccin "Sputnik-V". In het tweede deel van dit product leest u de actuele updates van de vier gevestigde desinformatie-narratieven: 5G, Rusland vs. Europese Unie en het Virus-narratief.

In dit product wordt gewerkt met een mate van waarschijnlijkheid in relatie tot de gegeven duiding, conclusies of assessments. In de onderstaande tabel is de mate van waarschijnlijkheid toegelicht. NB: de gebruikte terminologie sluit aan zoals het Joint Kennis Centrum (JKC) I&V deze gaat plaatsen in de JDP-2.

Terminologie	Confidence level
Zeer waarschijnlijk	Meer dan 90%
Waarschijnlijk	60-90%
Mogelijk	40-60%
Onwaarschijnlijk	10-40%
Zeer onwaarschijnlijk	Minder dan 10%

[2] Inleiding

Des- en misinformatie in relatie tot COVID-19 hebben een negatief effect op onze samenleving. De overheid wordt daar in toenemende mate mee geconfronteerd. Het duiden van des- en misinformatie in relatie tot COVID-19 is essentieel om snel te kunnen bepalen of, hoe en door wie gereageerd moet worden op een bepaald narratief.

Als ondersteuning richt het LIMC zich op het interpreteren van beschikbare data en het schrijven van aanvullende *assessments*. Dit doet het LIMC aan de hand van de volgende hoofd- en deelvragen:

Hoofdvraag:

In hoeverre beïnvloedt des- en misinformatie in relatie tot COVID-19 de Nederlandse samenleving?

Deelvragen:

1. Wat zijn de heersende narratieven of thema's?
2. Wat is de invloed van des- en misinformatie in relatie tot COVID-19 op het openbaar bestuur?
3. Wat is de invloed van des- en misinformatie in relatie tot COVID-19 op de Nederlandse cohesie?

De vier heersende narratieven uit deelvraag 1 worden wekelijks gemonitord door het LIMC. Dit product schetst de ontwikkelingen die deze narratieven de komende drie maanden mogelijk door zullen maken. De verschillende narratieven zijn onderworpen aan een aantal analysetechnieken die tot *scenario building* leiden. Het resultaat hiervan is een overzicht van mogelijke toekomstscenario's per narratief voor de korte termijn (tot december 2020).

Gezien de huidige juridische restricties op deze opdracht zijn wij beperkt in het monitoren van de scenario's. Het is vooralsnog niet mogelijk om bronmateriaal met persoonsgegevens te verwerken in onze analyses. Om deze reden zijn wij genooddaakt onze assessments hoofdzakelijk te baseren op berichtgeving in nieuwsmedia. Daarnaast beperken de juridische restricties het LIMC om de intentie van bronnen te onderzoeken. Het is hierdoor onmogelijk om te achterhalen of er sprake is van des- of misinformatie. Derhalve wordt in dit stuk enkel gesproken over des-/ misinformatie.

Tot slot hebben we een drietal mogelijke scenario's opgenomen (zie bijlage 5) die gelden voor de middellange termijn (tot januari 2021). Deze scenario's zijn niet toegespitst op onze heersende narratieven, maar behelzen de mogelijke impact van des- en misinformatie in zijn geheel. Dit is nodig om de termijn te kunnen verlengen naar zes maanden (de narratieven veranderen te snel om hierover op lange termijn uitspraken te doen) en om te voorkomen dat we eventuele nieuw opkomende narratieven over het hoofd zien door onze focus te veel op onze vier heersende narratieven te leggen.

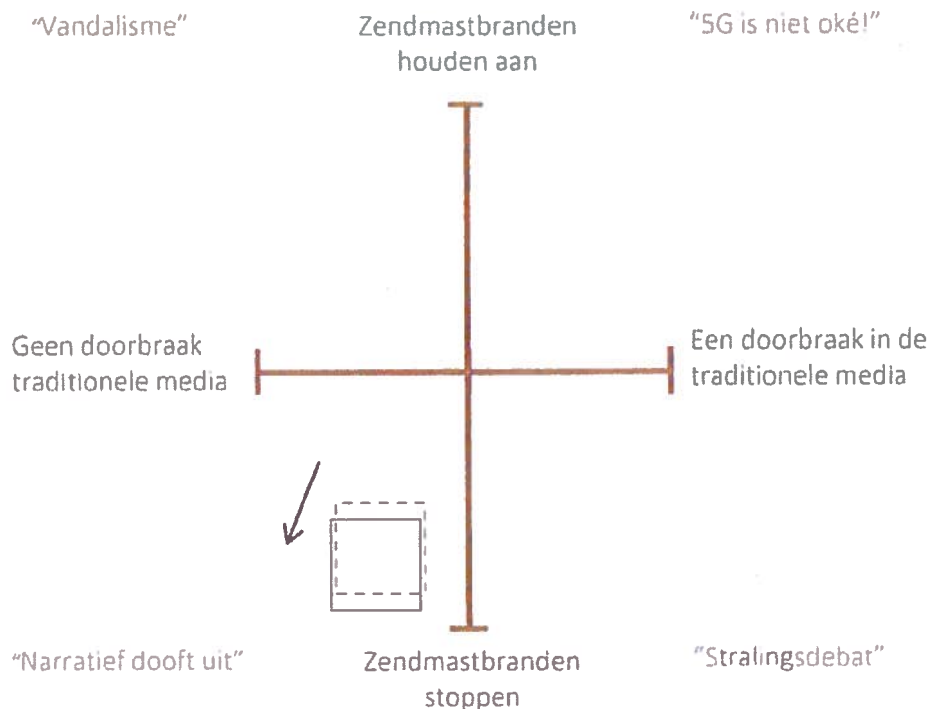
[3] Conclusies

Heersende narratieven

- Het 5G-narratief heeft zich in de afgelopen week verder ontwikkeld in het scenario “narratief dooft uit”, want de traditionele media hebben nauwelijks over het 5G-narratief bericht en ook op social media blijft de berichtgeving afnemen. Bekendmaking van de datum voor het hoger beroep van Stop5GNL genereert mogelijk hernieuwde aandacht voor dit narratief. Deze bekendmaking volgt mogelijk in de komende week.
- Het [REDACTED] narratief is de afgelopen week verschoven naar het scenario “einde crisis in zicht”. Aandacht in de traditionele media blijft namelijk uit en de bestaande berichtgeving komt slechts voort uit de alternatieve media. Onduidelijkheid omtrent de veiligheid van een vaccin blijft een mogelijke voedingsbodem voor aandacht.
- Het Rusland vs. Europese Unie narratief heeft in de afgelopen week geen ontwikkeling doorgemaakt. Wel is er door de aankondiging van een Russisch COVID-19 vaccin meer berichtgeving in zowel Nederlandse als internationale media. Het effect van deze aankondiging wordt de komende week zichtbaarder en heeft op dit moment nog geen gevolgen voor het narratief Rusland vs. Europese Unie.
- Het Virus-narratief heeft zich in de afgelopen week niet ontwikkeld en past binnen het scenario “Tegen het Nieuwe Normaal”. De kritiek van afgelopen week op het overheidsbeleid levert waarschijnlijk meer onduidelijkheid op in de maatschappij, waardoor er mogelijk meer draagvlak ontstaat voor het Virus-narratief onder de Nederlandse bevolking. Daarnaast geven de test met de Corona-App in het oosten van Nederland en de naderende landelijke introductie hiervan waarschijnlijk aanleiding tot een hernieuwde privacy-discussie.

[4] Narratief 5G

Dit betreft de uitkomst van een kwalitatieve analyse. Derhalve is er geen schaalverdeling zichtbaar op het assenkruis.

Samenvatting narratief

Volgens dit narratief zouden mensen door 5G-straling vatbaarder zijn voor COVID-19 doordat het immuunsysteem aangetast zou worden, of zelfs dat 5G-zenders het virus verspreiden. Dit heeft geleid tot tientallen branden in zendmasten. (Zie voor volledig narratief bijlage 1).

Huidig scenario “Narratief dooft uit”

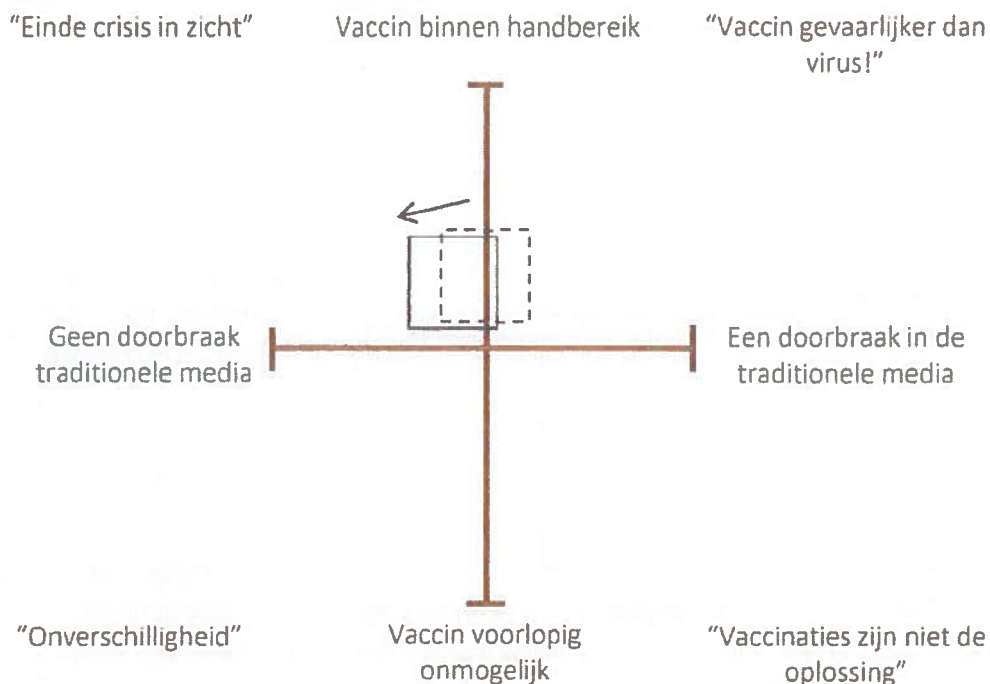
In navolging van de reeks zendmastbranden in april en mei 2020 heeft de politie een aantal verdachten gearresteerd. Hierna is er een significante daling in het aantal zendmastbranden te zien in juni 2020, waarbij de laatste op 22 juni was. Daarnaast verloor de stichting Stop5GNL het kortgeding op 4 mei om de uitrol van het 5G-netwerk te voorkomen. De genoemde stichting heeft hoger beroep tegen deze uitspraak aangetekend. De traditionele media geven inmiddels nauwelijks nog aandacht aan het onderwerp.

Subconclusie

Het 5G-narratief heeft zich in de afgelopen week verder ontwikkeld in het scenario “narratief dooft uit”, want de traditionele media hebben nauwelijks over het 5G-narratief bericht en ook op social media blijft de berichtgeving afnemen. Bekendmaking van de datum voor het hoger beroep van Stop5GNL genereert mogelijk hernieuwde aandacht voor dit narratief. Deze bekendmaking volgt mogelijk in de komende week.

[5] Narratief

Dit betreft de uitkomst van een kwalitatieve analyse. Derhalve is er geen schaalverdeling zichtbaar op het assenkruis.

Samenvatting narratief

Het [redacted] en anti-vaccinatie narratief beweert dat het coronavirus in laboratoria van [redacted] is gecreëerd en doelmatig losgelaten zou zijn, onder meer om microchips in te brengen om de wereldbevolking te controleren. [redacted] zou dit virus ontworpen hebben om veel winst te maken met de verkoop van verplichte vaccins. (Zie voor volledig narratief bijlage 2).

Huidige scenario "Einde crisis in zicht"

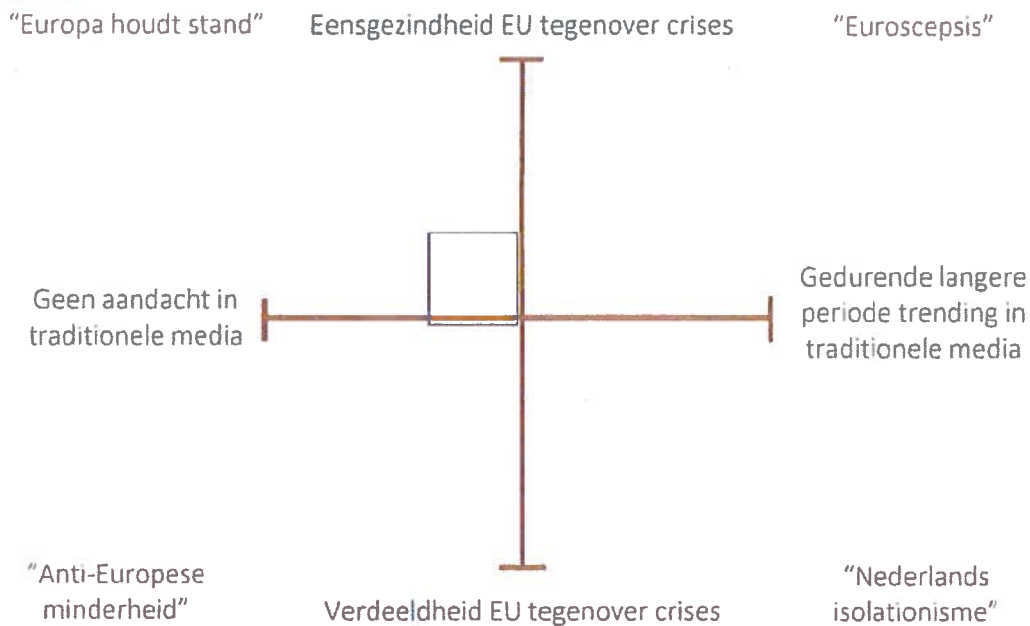
De ontwikkeling van een effectief vaccin is in een stroomversnelling geraakt. Hierdoor lijkt het reëel dat er binnen afzienbare tijd een vaccinatieprogramma opgezet kan gaan worden tegen COVID-19. Het anti-vaccinatie narratief leeft onder de bevolking, maar weet vooralsnog niet veel aandacht of aanhang te genereren in Nederland. Daarnaast is er in de traditionele media meer aandacht voor het beëindigen van de COVID-19-crisis dan voor de complottheorieën omtrent dit narratief.

Subconclusie

Het [redacted] narratief is de afgelopen week verschoven naar het scenario "einde crisis in zicht". Aandacht in de traditionele media blijft namelijk uit en de bestaande berichtgeving komt slechts voort uit de alternatieve media. Onduidelijkheid omtrent de veiligheid van een vaccin blijft echter een mogelijke voedingsbodem voor toenemende aandacht.

[6] Narratief Rusland vs. Europese Unie

Dit betreft de uitkomst van een kwalitatieve analyse. Derhalve is er geen schaalverdeling zichtbaar op het assenkruis.

Samenvatting van het narratief

Het narratief gaat over het actief verspreiden van desinformatie door aan Rusland gelieerde partijen met als doel maatschappelijke verdeeldheid te creëren binnen de EU. In het narratief wordt Nederland zelf niet direct als doelwit gezien, maar kunnen Nederlandse belangen in het buitenland wel geschaad worden door desinformatie. Ook kan de eenheid binnen de EU op den duur in gevaar komen. (zie voor volledig narratief bijlage 3).

Huidig scenario "Europa houdt stand"

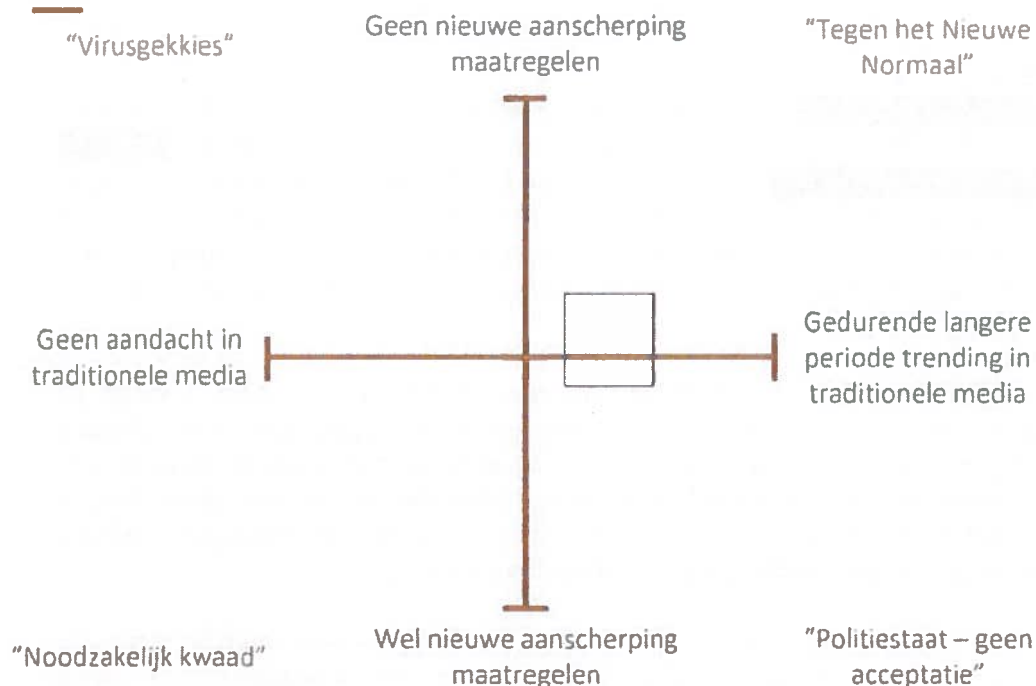
Russische desinformatie gericht op het tegen elkaar uitspelen van landen in de EU vindt nauwelijks doorgang in de Nederlandse traditionele media. Hierdoor vindt het narratief nagenoeg geen draagvlak onder de bevolking. Wel biedt de recente aankondiging van het Russische vaccin "Sputnik-V" en de voorgenomen massavaccinatie in oktober 2020 meer openingen voor het verspreiden van des/misinformatie met betrekking tot dit narratief. Daarnaast wordt, na initiële afspraken over een EU-herstelfonds in juli 2020, vanuit verschillende EU-landen nog steeds actief gezocht naar een gezamenlijke aanpak van de gevolgen van de COVID-19-crisis.

Subconclusie

Het Rusland vs. Europese Unie narratief heeft in de afgelopen week geen ontwikkeling doorgemaakt. Wel is er door de aankondiging van een Russisch COVID-19 vaccin meer berichtgeving in zowel Nederlandse als internationale media. Het effect van deze aankondiging wordt de komende week zichtbaarder en heeft op dit moment nog geen gevolgen voor het narratief Rusland vs. Europese Unie.

[7] Virus-narratief

Dit betreft de uitkomst van een kwalitatieve analyse. Derhalve is er geen schaalverdeling zichtbaar op het assenkruis.

Samenvatting van het narratief

Het narratief gaat over de invloed van pseudowetenschappelijk onderzoek op de publieke opinie over de getroffen maatregelen tegen COVID-19. Onderzoeken van traditionele onderzoeksinstituten worden betwist door actiegroepen die zich baseren op (eigen) pseudowetenschappelijk onderzoek naar het virus. Het narratief omvat alle mis/desinformatie die gebruikt wordt als verzet tegen het huidige COVID-19-beleid. (zie voor volledig narratief bijlage 3).

Huidig scenario "Tegen het Nieuwe Normaal"

De COVID-19-crisis is na een periode van relatieve rust sinds augustus 2020 verslechterd. In alle media wordt kritisch gerapporteerd over de nieuwe adviezen en maatregelen van de overheid. Dit wordt verder gevoed door de politieke verdeeldheid over het invoeren mondkapjes, verplichte quarantaine en de rol van aerosol bij de verspreiding van COVID-19.

Subconclusie

Het Virus-narratief heeft zich in de afgelopen week niet verder ontwikkeld en past binnen het scenario "Tegen het Nieuwe Normaal". De kritiek van afgelopen week op het overheidsbeleid levert waarschijnlijk meer onduidelijkheid op in de maatschappij, waardoor er mogelijk meer draagvlak ontstaat voor het Virus-narratief onder de Nederlandse bevolking. Daarnaast geeft de test met de Corona-App in het oosten van Nederland en de naderende landelijke introductie hiervan waarschijnlijk aanleiding tot een hernieuwde privacy-discussie.

[8] Verdieping: Het Russische COVID-19 vaccin "Sputnik-V"

Aanleiding

De [REDACTED] kondigde op 11 augustus 2020 aan dat het land een werkzaam vaccin tegen COVID-19 heeft geregistreerd. Het vaccin, zo verklaarde de [REDACTED] is ontwikkeld door het Gamaleya onderzoeksinstituut in Moskou en gebaseerd op een vaccin tegen het adenovirus (verkoudheid). [1] Deze berichtgeving veroorzaakte veel internationale reactie en discussie. De vraag rijst wat de achterliggende reden is dat Rusland op 11 augustus 2020 met dit nieuws kwam.

Context

(Vaccin)Onderzoek bij mensen wordt uitgevoerd in drie fasen. In fase 1 wordt de veiligheid, afweerreactie en tolerantie geëvalueerd in studies met kleine groepen vrijwilligers. Fase 2 omvat een grotere groep, bevestigt formuleringen en doses en stelt de behoefte vast aan boosters en de beste intervallen tussen elke dosis. Fase 3 onderzoek evalueert de bescherming in een groep van duizenden vrijwilligers die risico lopen op de bewuste infectie. Deze fase kan jaren duren. [2]

Fase 1 en 2 zouden zijn afgerond op 01 augustus dit jaar. De start van post-registratie klinisch onderzoek in Rusland staat gepland in de week van 24 augustus 2020. Tot nu toe hebben India, Brazilië, Saoedi-Arabië, Mexico, de Filipijnen en de Verenigde Arabische Emiraten aangegeven mee te willen doen aan deze onderzoeksfase. [3,4] Op dit moment is het onduidelijk of dit daadwerkelijke plaats gaat vinden in deze landen. Over de productie en distributie is nog weinig bekend wat verifieerbaar is. Bedrijven in India en Brazilië lijken kandidaat om het vaccin als eerste te gaan produceren. [5,6]

De reacties op de aankondiging van Rusland zijn wisselend. De WHO zegt de uitkomsten met interesse tegemoet te zien, maar heeft op dit moment niet genoeg informatie ontvangen over het vaccin om het te evalueren. [7]

Het ontbreken van transparantie en verifieerbare data creëert zorgen bij onderzoekers: zoals de goedkeuring van het vaccin zonder het doorlopen van fase 3, de impressie dat Rusland fase 3 onder de gehele bevolking gaat uitvoeren en dat het te snel is om de bijwerkingen goed in kaart te kunnen brengen. [8]

Vanuit Rusland riep de vereniging voor klinisch onderzoek (ACTO) het ministerie van volksgezondheid op de goedkeuring van het vaccin uit te stellen tot na het fase 3 onderzoek.

[1] <https://www.aljazeera.com/news/2020/08/sputnik-russia-coronavirus-vaccine-200813070859021.html> (geraadpleegd op 23 augustus 2020)

[2] <https://nl.gsk.com/nl-nl/onderzoek-en-ontwikkeling/ontwikkeling-en-onderzoek-vaccins/> (geraadpleegd op 23 augustus 2020)

[3] <https://sputnikvaccine.com/about-vaccine/clinical-trials/> (geraadpleegd op 21 augustus 2020)

[4] <https://www.ccdastory.com/disinformation/infodemic-august-21/> (geraadpleegd op 22 augustus 2020)

[5] https://www.business-standard.com/article/current-affairs/russia-eyeing-partnership-with-india-to-produce-covid-19-vaccine-sputnik-v-120082001763_1.html (geraadpleegd op 22 augustus 2020)

[6] <https://www.aljazeera.com/news/2020/08/sputnik-russia-coronavirus-vaccine-200813070859021.html> (geraadpleegd op 23 augustus 2020)

[7] <https://www.scientias.nl/russisch-coronavaccin-heeft-cruciale-test-overgeslagen-en-dus-weet-niemand-of-het-werkt/> (geraadpleegd op 23 augustus 2020)

Daarnaast noemde ACTO het een grove schending van de beginselen omtrent klinisch onderzoek dat medewerkers van het Gamaleya Instituut zelf ook het vaccin toegediend hebben gekregen. [9] Of dit daadwerkelijk is gebeurd valt niet te verifiëren.

Gedurende de wereldwijde zoektocht naar een vaccin zijn er al meerdere malen internationale beschuldigingen naar en vanuit verschillende kanten geuit. [10,11] Zo hebben politici uit onder andere Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk, Spanje en Duitsland terughoudend gereageerd op het nieuws vanuit Rusland. [12] Daarbij noemde Rusland de internationale negatieve reacties ongegrond en voorspelbaar. [13]

Er zijn ook positieve reacties. Zo hebben verschillende landen, zoals eerder vermeld, zich aangemeld voor deelname aan fase 3 van het klinisch onderzoek en heeft de regering in Myanmar toestemming gevraagd aan de WHO om het Sputnik-V vaccin aan te schaffen. [14] Ook zou Rusland in onderhandeling zijn met vele andere landen, waaronder Israël, Libië en Maleisië, die willen meedoen aan het onderzoek. [15,16]

Het WHO waarschuwt ondertussen voor 'vaccine nationalism'. Het hoofd van de WHO roept alle landen op zich aan te sluiten bij het pact 'COVAX Global Vaccines Facility' en de wereldwijde strijd tegen het virus niet onder te laten sneeuwen door nationale belangen. [17]

Daarnaast heeft de WHO 'vaccinatie aarzeling' benoemd als één van de tien grootste gezondheidsbedreigingen van 2020. [18] De huidige controverse en onduidelijkheid rondom het Sputnik-V vaccin voedt het anti-vaccinatie beweging. [19]

Duiding

De theorieën over de motieven van Rusland om de registratie van 'Sputnik-V' op 11 augustus 2020 aan te kondigen zijn onder te verdelen in drie hoofdcategorieën: prestige, strategisch belang en economisch belang. Deze worden hieronder nader toegelicht.

Prestige:

Het is een propaganda-actie, bedoeld om reacties uit te lokken en aan te tonen dat Rusland nog steeds een grote speler is in de wereldpolitiek. [20] Het wordt gebruikt om de trots onder de Russische bevolking aan te wakkeren en de populariteit van de president te verhogen. [21]

[8] <https://www.scientias.nl/russisch-coronavaccin-heeft-cruciale-test-overperslaven-en-dus-weet-niemand-of-het-werkt/> (geraadpleegd op 23 augustus 2020)

[9] <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/russen-pronken-met-eigen-coronavaccin-een-spoetnik-moment~b6c3794d/> (geraadpleegd op 24 augustus 2020)

[10] <https://www.bbc.com/news/world-53864069> (geraadpleegd op 23 augustus 2020)

[11] <https://indianexpress.com/article/coronavirus/russian-vaccine-sputnik-latest-updates-6558625/> (geraadpleegd op 22 augustus 2020)

[12] <https://www.bbc.com/news/world-europe-53751017> (geraadpleegd op 21 augustus 2020)

[13] <https://www.bbc.com/news/world-53864069> (geraadpleegd op 23 augustus 2020)

[14] <https://news784.com/coronavirus/██████████volunteers-to-test-russian-vaccine/> (geraadpleegd op 21 augustus 2020)

[15] <https://www.ipost.com/breaking-news/hadassah-hopes-to-test-manufacture-and-distribute-russian-vaccine-639350> (geraadpleegd op 24 augustus 2020)

[16] https://sputnikvaccine.com/newsroom/?PAGEN_1=5 (geraadpleegd op 22 augustus 2020)

[17] <https://globalnews.ca/news/7283673/who-vaccine-nationalism-coronavirus/> (geraadpleegd op 23 augustus 2020)

Strategisch belang:

Het vaccin biedt de Russen een mogelijkheid om de banden met (mogelijke) bondgenoten aan te halen en versterken.

Het vaccin biedt Rusland twee mogelijkheden met betrekking tot de Verenigde Staten. De [REDACTED] kan zich genoodzaakt zien het eigen vaccinprogramma te versnellen, wat kan leiden tot toenemend wantrouwen richting de betrouwbaarheid van een Amerikaans vaccin. [22] Daarentegen zou een werkend Russisch vaccin, indien aangeboden aan de Verenigde Staten, de mogelijkheid bieden om de negatieve gevolgen van COVID-19 voor de Amerikaanse bevolking te beperken. Deze 'kans' zou de [REDACTED] kunnen helpen in zijn strijd om het presidentschap. [23]

Economisch belang:

De Russische staatszender RT plaatste op 12 augustus 2020 een bericht waarin Rusland door middel van 'Sputnik-V' zich richt op een kwart van de COVID-vaccinmarkt in de wereld, een afzetmarkt ter waarde van 75 miljard dollar. [24]

Implicaties

De waarheidsgraad van de informatie valt nauwelijks vast te stellen maar desondanks creëert het een grote internationale discussie. Het is dan ook waarschijnlijk dat anti-vaccinatie groepen in Nederland informatie rondom het vaccin in de komende maanden zullen oppakken en gebruiken om hun reeds aanwezige weerstand tegen vaccinaties verder te onderbouwen.

Daarnaast is het mogelijk dat, wanneer het Russische vaccin effectief blijkt te zijn, dit gebruikt zal worden als internationaal onderhandelingsmiddel. Landen binnen de EU kunnen selectief benaderd worden om zo de samenhang tussen de lidstaten te ondermijnen.

[22] <https://www.scientias.nl/russisch-coronavaccin-heeft-cruciale-test-overgeslagen-en-dus-weet-niemand-of-het-werkt/> (geraadpleegd op 23 augustus 2020)

[23] Atlantic Council (2020), The geopolitics of Russia's vaccine claim

[24] RT.com, After 'Sputnik V' announced, Russia now targeting a quarter of the world's \$75 billion coronavirus vaccine market - report

Bijlagen

1. Narratief 5G
 - 1.1 Mogelijke scenario-ontwikkeling 5G-narratief
2. Narratief [REDACTED]
 - 2.1 Mogelijke scenario-ontwikkeling [REDACTED] narratief
3. Narratief Rusland vs. Europese Unie
 - 3.1 Mogelijke scenario-ontwikkeling Rusland vs. Europese Unie -narratief
4. Narratief Virus
 - 4.1 Mogelijke scenario-ontwikkeling Virus-narratief
5. Middellange termijn scenario's
6. Medialandschap Nederland

Bijlage 1:

Narratief 5G

Het 5G-narratief is van januari tot eind juni 2020 prominent in de media aanwezig geweest. Het verhaal dat verspreid wordt is dat mensen door 5G vatbaarder zouden zijn voor COVID-19 doordat het immuunsysteem aangetast zou worden. In een andere variant wordt zelfs beweerd dat 5G het virus zelfs zou verspreiden. De oorsprong van dit narratief is nog onduidelijk. Mogelijk is het ontstaan in België of het Verenigd Koninkrijk en van daar uit verder verspreid via sociale media.

In Nederland bestaan meerdere besloten Facebook-groepen waarin mensen die tegen 5G zijn zich hebben verenigd. De grootste hiervan heeft ruim 33.000 leden en is op 24 maart van dit jaar aangemaakt. Daarnaast kwam de stichting 'Stop 5G NL' met enige regelmaat in het nieuws wegens het kort geding dat zij tegen de Nederlandse staat aanspanden. Deze stichting draagt haar narratief ook uit op haar eigen website.

Ondanks dat dit narratief meermaals ontkracht is en het kort geding verloren is, blijven aanhangers van deze theorie overtuigd van het gevaar van 5G. Zij verwijzen hierbij veelvuldig naar (pseudo-)wetenschappers uit de hele wereld die over de gevaren van 5G schrijven. Officiële metingen geven nog altijd geen indicatie dat de straling daadwerkelijk gevaarlijk is of gezondheidsschade op zou leveren.

De stichting heeft aangegeven in hoger beroep te gaan tegen de uitspraak van het kort geding. Indien het hoger beroep wordt gewonnen, is het waarschijnlijk dat het 5G-narratief zal doorbreken in de traditionele media. In dat geval zal het aan invloed winnen, anders dooft het waarschijnlijk uit.

Bijlage 1.1

Mogelijke scenario-ontwikkeling 5G-narratief

De kernonzekerheden 'voortzetting zendmastbranden' en 'doorbraak in traditionele media' zijn binnen het 5G-narratief tegen elkaar afgezet om tot vier verschillende scenario's te komen.

Scenario "Vandalisme"

Na het verloren hoger beroep vinden gedurende de zomermaanden meerdere zendmastbranden plaats, uit politieonderzoek blijkt dat het nog altijd om eenmansacties gaat. Af en toe ontstaan er tijdelijk en lokaal wat problemen in het communicatienetwerk, maar de uitrol van 5G wordt niet serieus verstoord en de zendmastbranden zorgen in het algemeen voor afkeer tegen anti-5G activisten. Aangezien niemand op grote schaal hinder ondervindt van het nieuwe netwerk is er geen aandacht voor de inhoud van het alternatieve narratief in de traditionele media.

Scenario "5G is niet oké"

De rechter gaat tijdens de behandeling van het hoger beroep mee met de actiegroepen die beweren dat er nog niet voldoende onderzoek is gedaan naar de effecten van 5G-straling op de volksgezondheid. De overheid is daardoor genoodzaakt de uitrol van 5G tijdelijk stop te zetten. Daarnaast is deze uitspraak ook het startschot voor een nieuwe golf van zendmastbranden. Traditionele media proberen de rechterlijke uitspraak te doorgronden door regelmatig activisten uit te nodigen voor interviews in kranten en talkshows op TV, hun boodschap heeft door de rechterlijke uitspraak aan legitimiteit gewonnen.

Scenario "Narratief dooft uit"

Nadat de politie een aantal verdachten arresteert komt er vrij abrupt een einde aan de zendmastbranden. De activisten verliezen het hoger beroep en de uitrol van 5G verloopt voorspoedig, waardoor het narratief steeds meer uit beeld verdwijnt. Mensen ervaren geen last van 5G-frequenties en het narratief lijkt daardoor steeds ongeloofwaardiger. De traditionele media heeft totaal geen aandacht meer voor het onderwerp en het narratief zakt weg naar een zeer kleine kring op sociale media waar complottheorieën rondom technologie altijd al rondgaan.

Scenario "Stralingsdebat"

De rechter gaat tijdens de behandeling van het hoger beroep mee met de actiegroepen die beweren dat er nog niet voldoende onderzoek is gedaan naar de effecten van 5G-straling op de volksgezondheid. Dit leidt weliswaar niet tot een toename van het aantal zendmastbranden, maar is wel het startschot voor een breed maatschappelijk debat in de traditionele media over de noodzaak van steeds verdergaande technologie en de impact die dat mogelijk zou kunnen hebben op de volksgezondheid. De anti-5G activisten zijn hierin een vocale groep die regelmatig verschijnen in traditionele media en uitgebreid de kans krijgt haar verhaal te doen.

Bijlage 2

Narratief [REDACTED]

Het [REDACTED] en anti-vaccinatie narratief beweert dat het coronavirus in laboratoria van [REDACTED] is gecreëerd en doelmatig losgelaten zou zijn. Het doel zou zijn om de hele wereldbevolking te onderwerpen aan een vaccinatieprogramma. Bij dit vaccinatieprogramma zouden microchips ingebracht worden die 'de geglobaliseerde elite' in staat stellen om de wereldbevolking te controleren.

In andere varianten wordt aangehaald dat een vaccin als doel heeft de wereldbevolking uit te dunnen (gebaseerd op uitspraken van [REDACTED] over het inperken van de overbevolking), of dat hij dit virus ontworpen zou hebben om veel winst te maken met de verkoop van verplichte vaccins.

De WHO en het RIVM worden genoemd als instanties die afhankelijk zouden zijn van [REDACTED]. Het argument hiervoor is dat [REDACTED] wereldwijd grote hoeveelheden geld investeert in vaccinatieprogramma's en onderzoek.

In Italië riep een parlements lid op tot de vervolging van [REDACTED] door het Internationaal Gerechtshof wegens misdaden tegen de mensheid, wat op internet weer tot een gerucht leidde dat de Italiaanse overheid [REDACTED] zou willen arresteren.

In Nederland zien we in toenemende mate een vermenging tussen groeperingen die zich verzetten tegen de COVID-19-maatregelen en het [REDACTED] narratief. Op diverse manifestaties zien we delen van het [REDACTED] narratief terug komen.

De oorsprong van de informatie die op Nederlandstalige pagina's gedeeld wordt, lijkt afkomstig uit de VS. Het gaat voornamelijk om Amerikaanse video's met Nederlandse ondertiteling. Daarnaast wordt het narratief via sociale media, alternatieve nieuwssites, Stichting VirusWaaanzin, Stichting Vaccinvrij, beroemdheden, politici en in sommige Amerikaanse tv-programma's herhaald. Het prominente Russische nieuwsmiddeel *Russia Today* heeft het verhaal ook verspreid.

Hoewel onbekend is wat de exacte aanhang en verspreiding van dit narratief is in Nederland, valt op dat er sinds 2015 een dalende trend in de vaccinatiegraad zichtbaar is. Waar dit voorheen boven de 95% lag, was dit in 2019 gedaald tot 90-92%. De huidige coronacrisis en het uitzicht op een nieuw, grootschalig vaccinatieprogramma biedt verdere voedingsbodem voor dit soort narratieven.

Bijlage 2.1

Mogelijke scenario-ontwikkeling [REDACTED] narratief

De kernonzekerheden 'ontwikkeling vaccin' en 'doorbraak in traditionele media' zijn binnen het [REDACTED] narratief tegen elkaar afgezet om tot vier verschillende scenario's te komen.

Scenario "Einde crisis in zicht"

De ontwikkeling van een effectief vaccin is in een stroomversnelling geraakt na belangrijke wetenschappelijke ontdekkingen. Hierdoor lijkt het reëel dat er binnen afzienbare tijd een vaccinatieprogramma opgezet kan gaan worden tegen COVID. Het anti-vaccinatie narratief leeft onder de bevolking, maar het weet vooralsnog niet veel aandacht of aanhang te genereren. Daarentegen is in de traditionele media het officiële narratief over hoe het vaccin een einde kan maken aan de COVID-19-crisis dominant.

Scenario "Vaccin gevaarlijker dan virus!"

De ontwikkeling van een effectief vaccin is in een stroomversnelling geraakt na enkele belangrijke wetenschappelijke ontdekkingen. Hierdoor lijkt het reëel dat er binnen afzienbare tijd een vaccinatieprogramma opgezet kan gaan worden tegen COVID-19. Tegelijkertijd zaaien prominente figuren twijfel over bijwerkingen van dit eerste vaccin en dat een alternatief vaccin, dat pas later beschikbaar wordt, aanzienlijk veiliger is. De discussie laait op in de traditionele media. Anti-vaccinatiebewegingen krijgen in de traditionele media volop ruimte om hun alternatief narratief te presenteren. Het aantal aanmeldingen voor het vaccinatieprogramma ligt lager dan verwacht.

Scenario "Onverschilligheid"

Door onvoorziene tegenslagen in de ontwikkeling van een vaccin moet geconcludeerd worden dat een vaccin niet binnen afzienbare tijd beschikbaar zal zijn. De traditionele media en het grote publiek reageren gelaten, de alledaagse situatie verandert immers niet en de aandacht ligt vooral op de andere zijde van deze crisis : de economische schade. Na initiële berichten over het mislukken van de testfase van het vaccin verdwijnt het onderwerp uit de belangstelling. Hierdoor geniet ook het alternatief narratief relatief weinig aandacht in de traditionele media.

Scenario "Vaccinaties geen oplossing"

Door onvoorziene tegenslagen in de ontwikkeling van een vaccin moet geconcludeerd worden dat een vaccin niet binnen afzienbare tijd beschikbaar zal zijn. Na het uitbreken van een tweede golf met bijbehorende tweede lockdown smacht de bevolking naar een oplossing voor de medische en economische malaise waarin het land verkeert. In de traditionele media woedt discussie over de haalbaarheid van een vaccin en ontstaat ruimte voor de vraag of vaccinaties überhaupt nut hebben en niet gewoon gevaarlijke geldverspilling zijn. Dit alternatieve narratief wordt vocaal sterk uitgedragen door bepaalde actiegroepen die hiervoor veel ruimte krijgen in landelijke kranten en talkshows.

Bijlage 3

Narratief Rusland vs. Europese Unie

In het narratief Rusland versus Europese Unie komt naar voren dat de Russische media diverse complottheorieën voeden. Voorbeelden hiervan zijn berichten over het onder druk zetten van kleinere EU-lidstaten door de grotere lidstaten om Russische hulp te weigeren; dat het westen de impact van het COVID-19 virus overdrijft en dat NATO het COVID-19 virus gebruikt als excuus om hun steun aan de Baltische staten te beëindigen. Daarnaast stoken Russische media ook in het [REDACTED] anti-vaccinatie narratief. Wat de Russische media daarmee o.a. proberen aan te tonen is dat Rusland de lidstaten van de EU helpt terwijl de EU/ Europese bondgenoten dat nalaten. Een van de mogelijke doelstellingen kan zijn dat Rusland probeert aan te tonen dat de EU niet in staat is om zijn eigen bevolking te beschermen.

Hoewel er relatief weinig Nederlandstalige desinformatie uit Rusland te vinden is, heeft deze desinformatie indirect wel degelijk invloed op Nederlandse belangen. Met name de internationale organisaties waar Nederland vitale belangen bij heeft, worden geraakt door Russische narratief. Vooral aantasting van het draagvlak onder de Nederlandse bevolking voor EU-lidmaatschap kan door de verspreiding van desinformatie in potentie schadelijke gevolgen hebben.

Bijlage 3.1

Mogelijke scenario-ontwikkeling RUS vs. EU-narratief

De kernonzekerheden 'eensgezindheid EU' en 'doorbraak in traditionele media' zijn binnen het Rusland vs Europa-narratief tegen elkaar afgezet om tot vier verschillende scenario's te komen.

Scenario "Europa houdt stand"

De Europese Unie blijkt ondanks de vele crises weerbaarder dan gedacht. Russische desinformatie gericht op het tegen elkaar uitspelen van landen vindt geen doorgang bij traditionele media en is daardoor weinig effectief. Na initiële verdeeldheid weten de Europese leiders eensgezind een akkoord te sluiten dat een stabiel fundament biedt voor herstel in de nabije toekomst. Het draagvlak voor de EU neemt in de Nederlandse samenleving niet significant af.

Scenario "Eurosceptis"

Nederland en overige EU-lidstaten worden gericht beïnvloed door Russische desinformatiecampagnes. In de traditionele media worden op grote schaal narratieven overgenomen die verdeeldheid tussen Europese landen en de vermeende incompetentie van de Europese instanties uitvergrooten. Sommige politici gebruiken de alternatieve narratieven om te scoren onder een euro sceptisch publiek en staan hoog in de peilingen in aanloop naar de verkiezingen. Ondanks kritiek uit de nationale politiek weten de Europese leiders zich te verenigen en een eensgezinde oplossing te vinden voor de crises.

Scenario "Anti-Europese minderheid"

De Europese leiders slagen er niet op tijd in om een gezamenlijke oplossing te vinden voor de huidige crises. Ondanks dat desinformatiecampagnes vanuit Rusland nooit echt het grote publiek hebben gevonden via traditionele media, voelt de Nederlandse regering zich in haar beleid tegenover Europa onder druk gezet door een vocale, anti-Europese minderheid. Ondanks uitgebreide analyses in traditionele media over het nut en belang van de EU voor een handelsland als Nederland klinkt de roep om een 'Nexit' op sociale media en onder politici steeds luider.

Scenario "Nederlands isolationisme"

De Europese leiders slagen er niet in zich te verenigen in een gezamenlijk aanpak om uit de crises te komen. Russische narratieven die de Europese verdeeldheid uitvergrooten gaan op grote schaal rond in Nederland, ook onder traditionele media. Politieke partijen gaan steeds vaker mee met de roep die onder de bevolking rondgaat rondom een Nexit. Op grote schaal wordt gesproken over een terugkeer naar de Gulden, over 'luie Italianen' en 'spilzieke Grieken' en over de noodzaak om de controle terug te vorderen uit Brussel.

Bijlage 4

Narratief Virus

De kern van het Virus-narratief is de wetenschappelijke discussie. Normaal gesproken worden verschillende hypothesen uitvoerig getest en onderworpen aan een peer review voordat deze gepubliceerd worden. Echter, door de grote tijdsdruk vindt er momenteel minder kwaliteitscontrole plaats en vindt de discussie omtrent de validiteit van de hypothesen niet meer plaats achter gesloten deuren. Hierdoor ontstaat er onduidelijkheid in het publieke domein over o.a. de rol van verspreiding door aerosolen, het nut van 1,5 meter afstand houden, wondermiddelen en de vraag of kinderen wel of niet besmettelijk zijn.

Het resultaat hiervan is dat (pseudo)wetenschappelijke onderzoeken continu resultaten publiceren die door de media worden overgenomen en voor waar worden aangenomen. Deze worden vervolgens net zo snel weerlegd door andere (pseudo)wetenschappelijke onderzoeken.

Momenteel is een sterke vermenging zichtbaar van verschillende bewegingen en narratieven rondom een kern van desinformatie omtrent het virus. Stichtingen als VirusWaaizin en Smart Exit presenteren zichzelf als 'alternatief RIVM' en pretenderen wetenschappelijke zekerheid in huis te hebben dat het COVID-virus niet gevaarlijk is, dat er nauwelijks mensen aan overleden zijn en vooral dat de COVID-maatregelen schadelijk zijn voor mensen in plaats van nuttig. Door de maatregelen te *framen* als inperking van 'grondrechten' en aanzet tot een 'politiestaat' vindt men aansluiting van andere anti-overheidsgroeperingen.

Deze combinatie van narratieven en bewegingen heeft zich geuit in een aantal demonstraties, waarbij het uit de hand gelopen protest van 21/06 leidde tot een heftige confrontatie tussen politie en relschoppers. Deze escalatie wordt door de actievoerders en sommige politici gebruikt om het narratief te versterken. Door alle ontstane ophef is VirusWaaizin in de afgelopen weken veelvuldig besproken in de traditionele media en heeft het hierbij herhaaldelijk kans gekregen haar narratief te verspreiden voor een groot publiek.

De grens tussen wetenschappelijk debat en misinformatie is niet altijd scherp in dit narratief, maar duidelijk zichtbaar is dat groeperingen (on)bewust aan de haal gaan met gedeeltelijke, verouderde of niet-relevante informatie om (niet-)handelen m.b.t. COVID-19 te rechtvaardigen. Daarnaast kunnen de tegenstrijdige berichten leiden tot onduidelijkheid/verwarring omtrent de waarheid

Bijlage 4.1

Mogelijke scenario-ontwikkeling Virus-narratief

De kernonzekerheden 'opnieuw aanscherpen maatregelen' en 'doorbraak in traditionele media' zijn binnen het Virus-narratief tegen elkaar afgezet om tot vier verschillende scenario's te komen.

Scenario "Virusgekkies"

Na de laatste ronde van versoepelingen is de COVID-crisis beheersbaar gebleven, een nieuwe aanscherping van maatregelen is niet nodig gebleken. Hierdoor is de aandacht voor alternatieve narratieven omtrent het virus afgenomen en worden groepen als VirusWaanzin weinig serieus meer genomen. In traditionele media wordt enigszins spottend teruggekeken op de protesten van de 'Virusgekkies' tijdens de zomermaanden. Indien er ontwikkelingen zijn rondom COVID wordt de uitleg van het RIVM hierover door traditionele media gecommuniceerd en door het merendeel van de bevolking voor waar aangenomen.

Scenario "Tegen het Nieuwe Normaal"

Na de laatste ronde van versoepelingen blijft de COVID-crisis beheersbaar, een nieuwe aanscherping van maatregelen is niet nodig. De discussie rondom de noodzaak van bepaalde 'basisregels' (anderhalf meter afstand houden) blijft een bron van onrust en wordt sinds de zomer al in twijfel getrokken door actiegroepen en belanghebbende ondernemers voor wie deze regel omzetzendering betekent. Regelmatig komen aanhangers van dit alternatieve narratief aan het woord in de traditionele media en niet zelden leidt dit tot demonstraties.

Scenario "Noodzakelijke kwaad"

Als gevolg van versoepelingen tijdens de zomermaanden heeft het virus kans gezien om zich te verspreiden in een tweede golf. De overheid ziet zich genooddaakt de maatregelen opnieuw aan te scherpen om ineenstorting van de zorgcapaciteit te voorkomen. Het RIVM en vooraanstaande virologen kunnen overtuigend aantonen dat het niet naleven van de 'basisregels' tot deze nieuwe uitbraak hebben geleid, waardoor in de traditionele media niet alleen de aandacht voor alternatieve theorieën over het virus is afgenomen, maar deze ook geregeld worden ontkracht.

Scenario "Geen acceptatie"

Na de versoepelingen tijdens de zomermaanden heeft het virus kans gezien om zich te verspreiden in een tweede golf. De overheid ziet zich genooddaakt een tweede *lockdown* af te kondigen. Toch zijn actiegroepen erin geslaagd de aandacht van traditionele media vast te houden en zwepen zij de bevolking op tegen de nieuwe invoer van maatregelen. De naleving van de tweede *lockdown* is beroerd en de handhaving ervan wordt door actiegroepen op grote schaal in traditionele media afgeschilderd als 'fascistisch' en 'het product van een politiestaat'. Demonstraties en onrusten komen regelmatig voor.

Bijlage 5

Mogelijke scenario's des-/misinformatie algemeen

Onderstaande scenario's zijn gebaseerd op een vast aantal drijvende krachten achter des- en misinformatie. Over deze drijvende krachten worden onderbouwde aannames gedaan, die leiden tot een *baseline* scenario (het meest waarschijnlijke). Vervolgens wijzigen we één van de onzekere aannames om tot een plausibel alternatief scenario te komen. Tot slot wijzigen we een aanname waarvan het zeer onwaarschijnlijk is dat deze zal veranderen om tot een *wild card* scenario te komen.

Scenario "Baseline"

Het bereik van en vertrouwen in de NPO en traditionele media blijft groot. De traditionele media blijven de overheid bovendien steunen, dus zelfs met het uitbreken van een tweede golf in het najaar blijft de grote meerderheid van de Nederlandse bevolking overtuigd van de effectiviteit van de Nederlandse aanpak. De tweede golf wordt tijdig gesignaleerd en blijft beheersbaar. De verslapping rondom het naleven van coronamaatregelen zet door. In aanloop naar de verkiezingen groeit de invloed van des- en misinformatie op bestaande maatschappelijke spanningen met als doel het politieke debat op scherp te zetten. Politici en beroemdheden zijn dan ook steeds vaker verspreiders van des- en misinformatie.

Scenario "Plausible alternative"

Het bereik van en vertrouwen in de NPO en traditionele media blijft groot. De traditionele media blijven de overheid bovendien steunen, dus zelf met het uitbreken van een tweede golf in het najaar blijft de grote meerderheid van de Nederlandse bevolking overtuigd van de effectiviteit van de Nederlandse aanpak. De tweede golf wordt tijdig gesignaleerd en blijft beheersbaar. De verslapping rondom het naleven van coronamaatregelen door een deel van de bevolking leidt tot afkeer bij de rest van de Nederlanders. De voor- en tegenstanders van maatregelen komen rechtlijnig tegenover elkaar te staan, wat de samenleving sterk polariseert. In aanloop naar de verkiezingen groeit de invloed van des- en misinformatie op bestaande maatschappelijke spanningen met als doel het politieke debat op scherp te zetten. Politici en beroemdheden zijn dan ook steeds vaker verspreiders van des- en misinformatie.

Scenario "Wild Card"

Het algemene bereik van de NPO en traditionele media blijft groot. Een grote meerderheid van de Nederlandse bevolking verneemt via deze kanalen het officiële narratief. In de loop van de zomer vindt een doorbraak plaats in de zoektocht naar een effectief vaccin, waardoor het realistisch wordt dat deze in het najaar beschikbaar komt. Er is veel onduidelijkheid omtrent de veiligheid, de werking en de beschikbaarheid van het vaccin. Des- en misinformatie narratieven van verschillende bronnen (anti-vaxx, niet-Europese statelijke actoren, complottheoretici) spelen in op deze onzekerheid. Het resultaat hiervan is dat de Nederlandse bevolking weinig animo heeft om gebruik te maken van het ontwikkelde vaccin.

Bijlage 6

Medialandschap in Nederland [1]

LIMC hanteert drie verschillende categorieën media binnen het Nederlandse medialandschap: Traditionele media, Niet-traditionele media en Alternatieve media.

Traditionele nieuwsmedia: Bedrijven en organisaties die vanuit journalistiek oogpunt nieuws en/of actualiteiten aanbieden, gebruik makend van de journalistieke principes van hoor en wederhoor. Deze nieuwsmedia zijn vaak wel gelieerd aan een bepaalde politieke kleur, maar rapporteren wel genuanceerd.

Niet traditionele media: Nieuwsmedia die niet algemeen nieuws en/of actualiteiten aanbieden, maar bijvoorbeeld specifiek over een bepaald onderwerp of vanuit een bepaalde blik op de wereld. Deze nieuwsmedia kunnen minder genuanceerd zijn dan traditionele nieuwsmedia, of volledig ongenueanceerd.

Alternatieve media: Bronnen die een alternatieve zienswijze bieden dan de (niet) traditionele media.

Traditionele media

- Algemeen Dagblad (AD)	- NRC
- De Telegraaf	- NU
- De Volkskrant	- Reformatorisch Dagblad
- Het Financieel Dagblad	- RTL Nieuws
- Het Parool	- Trouw
- Metronieuws	- Tweakers
- Nederlands Dagblad	- NOS

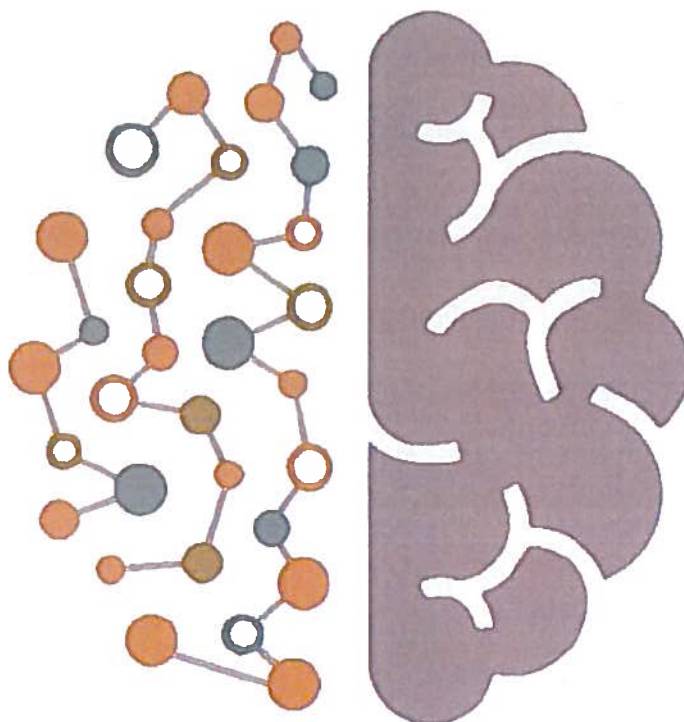
Niet-traditionele media

- De Dagelijkse Standaard	- Joop
- Dumpert	- Libelle
- Elsevier	- LINDA.
- Geenstijl	- Shownieuws
- Hart van Nederland	- Vrij Nederland
- In de Buurt	

Alternatieve media

- Actiegroep Containment Nu	- Stichting Vaccinvrij
- Boublog	- Stop 5G NL
- Café Weltschmerz	- The Post Online
- Common Sense TV	- Veren of Lood
- [REDACTED]	- VirusWaaizin
- Frontnieuws	- WantToKnow
- Nationale bond tegen overheidszaken	- Welingelichte Kringen
- Ongehoord Nederland	- Xandernieuws
- Saltmines	

[1] LIMC weekly update brief 20200622 Medialandschap

LIMC

LAND INFORMATION MANOEUVRE CENTRE

@

CONTACT US

Lkol Tonnetkazerne
Eperweg 149
8084 HE 't Harde
Gebouw 230

@ limc@mindef.nl

LIMC